

PŘÍRODA

ILLUSTROVANÝ MĚSÍČNÍK PŘÍRODOVĚDECKÝ

■■■■■ S PŘÍLOHOU ■■■■■

PŘÍRODA A ŠKOLA

ČASOPIS PRO VYUČOVÁNÍ PŘÍRODOVĚDNÉ

■ ■ ■

■ ■ ■

■■■

VYDÁVÁ JAN KRANICH v MORAVSKÉ OSTRAVĚ.

žily se pontické a teplomilné elementy, pronikající vzhůru podél Berounky. *J. atratus* provází zde ku př. *Meica picta*, *Geranium sanguineum*, *Sesleria calcaria*, *Asterocephalus ochroleucus* a p. Nález tento dodává nyní pravděpodobnosti Preslovu údaj od Zbirohu (patrně též někde z údolí Berounky). Lokalita Šluknovská (Karl) pojí se k hojnějšímu výskytu v Lužici. — N. B. Dle toho nutno opravit i omyl v Malochově „*Květeně Plzeňska*“, kde rovněž udán nález ten jako *J. acutiflorus* Ehrh. *J. ac.* by se ostatně ani dobře nehodil do teplomilné té společnosti, ježto jest typem více podhorským. Ostatně na Plzeňsku by to ani nebyl div, vždyť nedaleko od lokality *J. atratus*, u Bolevce, jsou pěkné horské rašeliny a u Hůrek roste dokonce *Scirpus trichophorum*! *Schuster.*

Jed pověstného ančaru (*Autiaris toxicaria*) studovali Kotake a Knoop (Zeitschr. phys. Chem. LXXV. p. 488–498). Šťávy z tohoto morušovitého stromu užívají domorodci všeobecně k natírání šípů a hrotů oštěpů. Zmíněným dvěma badatelům podařilo se po vyvaření šťávy s 0·8% kyselinou octovou získati drobné krystalky obsahující 15·73% vody krystalové a jevící všechny reakce na bílkoviny; dle obsahu 48·02% C, 5·71% H, 15·60% N, 7·2% S stanovena byla formule této bílkoviny, jež jest pravděpodobně příčinou prudké jedovatosti šťávy ančarové, na $C_{36}H_{50}N_{10}S_2O_{13} + nH_2O$. Hydrolysou obdrželi Kotake a Knoop lysin, glykokoll, prolin, cystin, tyrosin, alanin a vagin. *Dr. Kavina.*

ZPRÁVY.

Zprávy osobní.

JOSEF ULIČNÝ,

přední český malakozoolog, professor gymnasia v Třebíči v. v., zemřel tam 8. července 1913. Jím odešel z družiny českých přírodopysců významný a zasloužilý člen, odborník, jehož jméno bylo autoritou doma a mělo dobrý zvuk v malakozoologických kruzích zahraničních.

Jako přírodopysce vyšel ze školy FRIČOVY, a charakteristický ráz této generace českých zoologů je příznačný i pro celou činnost ULIČNÉHO. Jím šlo především o „českou“ zoologii, t. j. dle jejich pojetí o seznání a popsání všech druhů živočišných v našich zemích. ULIČNÝ vybral si k tomu zvířenu měkkýšů a stal se záhy v oboru tom naším nejlepším praktickým znalcem.

Nar. 1850 v Bedihošti, studoval něm. gymnasium v Olomouci, pak české v Brně a 1872 odešel na pražskou universitu studovat přírodní vědy. Záhy se účastnil tehdejšího mladého ruchu přírodovědeckého, tak že upoutal na sebe pozornost a byl r. 1876 přijat FRIČEM za pracovníka do zoologických sbírek Musea Království Českého. R. 1877 odešel na reálné gymn. do Tábora jako suplent.

Tehdy již pracoval o poznání českých Měkkýšů, a anatomická studia Hrachovk poskytl mu látku k publikaci:

r. 1878: Helminthologische Beiträge (V Troschel's Archiv für Naturgeschichte) s 1 tab., kde popsal některá vývojová stadia Trematodů v nich cizopasících.

R. 1880 přešel na gymn. do Brna. Bylo to v době smutně známé suplentské tísně a nedostatku míst, — a tak i ULIČNÝ teprve po 13tileté (suplentuře dosáhl r. 1890 v Německém Brodě místa — provisorního! Zatím však vydal řadu spisů, většinou malakozoologických. Sbíral vždy horlivě v okolí svých působišť i prázdninových pobytů, udržoval styk se sběrateli jinými, a tak se v jeho rukou soustřeďoval vždy hojnější materiál srovnávací i dokladový, a z jeho prací počal se sestavovati vždy úplnější obraz moravské zvěřiny měkkýšů. Všiml si však při své sběratelské činnosti i jiných skupin živočišných. Na místech, kde hledal měkkýše, nasbíral časem i zajímavé Myriopody a vydal první seznam jejich druhů na Moravě. Kromě větších prací přispíval v té době velmi pilně do „Vesmíru“, kde uveřejnil (zvl. v letech 1887–1891) celé řady statí z malakozoologie, zvláště určovací pře

hledy různých čeledí a rodů, doložené dobrými obrázky (na př. Jantarky, Vřetenatky, Oblovky, Hladovky, Plovatky, Skelnatky, Vrásenky, Okružáci, Škeble a j. v.)

Větší práce z tohoto období jsou:

r. 1882: Systematický seznam měkkýšů okolí Brněnského. (Program česk. gymn. v Brně.) S 1 tab.

r. 1883: Bericht über eine neue Varietät von *Vitrina pellucida* Müll. (Malakozoologische Blätter). Tamtéž ve sv. VII. Ueber *Helix Clessini* u. sp.

r. 1884: Bericht über die bei Brünn gesammelten Myriopoden (22. Bd. Verhandl. d. naturforschenden Vereines, Brünn). kde zjistil 37 druhů a 2 variety.

r. 1885: Beitrag zur Kenntniss der Molluskenfauna von Mähren. (23. Bd. Verhandl. naturf. Ver., Brünn.)

r. 1888: Ueber die Mundwerkzeuge von *Ancylus fluviatilis* und *Velletia lacustris*. (26. Bd. Verh. naturf. Ver., Brünn. S 1 tab.)

r. 1889: Zweiter Beitrag zur Kenntniss der Molluskenfauna von Mähren. (27. Bd. Verh. naturf. Ver., Brünn) se seznamem všech do té doby poznanych moravských druhů.

r. 1890: Měkkýšové vysočiny českomoravské (se strany české). Výroč. zpráva gymn. v Něm. Brodě.

r. 1890: Die Molluskenfauna der Umgebung von Prossnitz in Mähren. (28. Bd. Verh. naturf. Ver., Brünn).

V té době rozvil se čilý život v malakozoologické sekci při pražském Klubu přírodovědeckém. Její zakladatelé horlivě sbírali po všech krajích českých a podnítli řadu mladších adeptů k téže práci, tak že za několik let sebrán znamenitý materiál, z něhož mohl býti zbudován mnohem úplnější obraz české zvěřiny měkkýšů, než jaký podávala dosavadní jediná monografie A. SLAVÍKOVA vydaná v archivu pro výzkum Čech. Mezi předáky sekce (KLIKA, KOŠTAL, BABOR, BLAŽKA, REISNER, TOCL, JANDEČKA a j.) vznikla myšlenka, vydati nový souborný spis o českých měkkýších, a ULIČNÝ, jenž byl, — ač vzdálen, — ve stálém styku se sekci a určoval i revidoval spoustu materiálu jí sehnáného, vyzván jako uznáný nejlepší znalec, aby dílo vypracoval. Tak vznikla známá kniha:

„Měkkýši čeští“, vydaná Klubem přírodovědeckým o 208 str. ve 4 svazcích, ilustrovaných dobře FR. BLAŽKOU.

Vyšla r. 1892 část I. Testacellidae a Vitrinidae s 30 obrázky,

r. 1893 část II. Arionidae a Helicidae, se 77 obrázky,

r. 1894 část III. Succinidae, Auriculidae, Limnaeidae, Truncatellidae, Paludinidae a Valvatidae, s 65 obr.

a r. 1895 část IV. Lamellibranchiata a doplňky, se 48 obr.*

Teprve mezi touto prací, r. 1893, stal se ULIČNÝ skutečným učitelem v Třebíči, kde pak zůstal až do smrti.

Vydal ještě:

r. 1894: Hrachovkovití Mlžové moravští. (17. program gymn. v Třebíči.) Se 2 tab.

r. 1896: Příspěvek k poznání rozlohy Plžů na Moravě.

Malakozoologické práce ULIČNÉHO jsou důležitý svou spolehlivostí. ULIČNÝ ovládal svůj obor a byl stále ve styku nejen se všemi téměř sběrateli domácími, nýbrž i s předními malakozoology zahraničními (na př. CLESSINEM, vydavatelem „Malakozoologische Blätter“, SIMROTHEM, WESTERLUNDEM, BOETTGEREM, HAZAYEM i jinými), s nimiž stále korespondoval a vyměňoval materiál. Soustředil tudíž také velkou a znamenitou malakozoologickou sbírku.

*) Škodou a zjevem nepochopitelným, — ač snad zarážejícím příkladem separatismu a podivného pojmání věci se strany vydavatelů v sekci Klubu — jest, že z díla nazvaného „Měkkýši čeští“ a sepsaného odborníkem žijícím na Moravě vyloučeny — lokality moravské! Slimák třeba od Žďáru už do českých měkkýšů nepatřil! A piece právě Uličný sám měl množství moravského materiálu i předběžné práce o něm.

gickou sbírku, významnou jednak přesným určením druhů od jednotlivých specialistů, jednak originály dokladovými k publikacím ULIČNÉHO. Sbírkou tu daroval celou nedlouho před svou smrtí moravskému Zemskému museu, jemuž se tím dostalo cenného obohacení.

Pro způsob, jak přírodopisci oné generace, k níž i ULIČNÝ patřil, nazírali na vědeckou práci a jaké cíle kladli svým vlastním snahám, uvádím okolnost charakteristickou ze své korespondence se zesnulým. Již před několika léty mi psal: „Malakozoologii jsem už docela pověsil na hřebík. Zde u Třebíče je kraj na měkkýše chudý, a za ta léta, co tu jsem, dávno jsem všecko prolezl, tak že už zde nic nového nenajdu. Dal jsem se teď na kamení...“ atd.

Těchto několik slov vystihuje výborně onen směr práce. Badatel nadaný a zapracovaný opouští svůj obor, protože v okolí svého bydliště neočekává již „nových“ druhů! Všecka ostatní práce — anatomická, vývojová, experimentální — pro ně neexistovala; nebylo prostě dál co dělat.

Skutečně ULIČNÝ přestal v posledních letech pracovat v malakozoologii a věnoval se sběratelství nerostů a hornin, zvláště když odešel jako školní rada do výslužby. Sestavoval sbírky a rozdával je školám.

Em. Bayer.

U. sjezd čes. přírodopýtcův a lékařů v Praze.

V. sjezd českých přírodopýtcův a lékařů v Praze 1914 bude vydávati Věstník, jehož první číslo vyjde dne 9. května s podrobnými zprávami o přípravných pracích a organizaci sjezdu a bude rozesláno všem členům, kteří do té doby se přihlásí a zapraví příspěvek; další čísla 2.-7. budou vydávána denně po dobu zasedání sjezdu a budou obsahovati denní programy a zprávy o zasedáních; osmý sešit vyjde po sjezdu během léta a budou v něm uvedeny obsahy všech odborných přednášek v sekcích sjezdových přednesených. Redaktorem prvních 7 čísel jest doc. dr. D. Panýrek, Praha, Sokolská tř. 68 sám, osmého spolu s gener. sekretářem sjezdu univ. prof. drem. F. Slavíkem, Žižkov, Přemyslova tř. 9. Mimo Věstník vydá sjezd průvodce po vědeckých ústavech. Tato příručka bude obsahovati data o všech českých a dvojjazyčných ústavech a institucích vědeckých i praktických z oboru věd lékařských, přírodních a technických. Redakci obstarali dr. Jar. Nečas ml., dr. L. P. Procházka, městský fysik pražský, prof. dr. Fr. Slavík a prof. dr. A. Veselý. Členský příspěvek stanoven na 20 korun. Každý člen obdrží veškeré tyto publikace sjezdové zdarma. Kdo dosud neobdržel pozvání k účasti na sjezdu s předběžným programem a personaliemi, nechť je reklamuje ve sjezdové kanceláři, Praha, Vladislavova ul. č. 14., II. poschodí.

Ze IV. sekce mineralogie, petrografie, geologie, palaentologie, geografie a meteorologie. Ke schůzím sjezdovým přihlášen již větší počet odborných přednášek, a to z oboru mineralogie 6, z petrografie 6, z geologie-paleontologie 15. Přednášejících jest ve jmenovaných oborech doposud 18. Podrobný program přednášek bude před sjezdem ohlášen. Schůze sekční bude se konati v posluchárnách nové budovy Přírodovědeckých ústavů na Albertově čís. 6.

Za doby sjezdové hodlá IV. sekce uspořádati 2 vycházky odborné, ku kterým budou vydány zvláštní průvodce a to celodenní vycházku do údolí Šárceho a Motolského (algonkium, spodní a svrchní silur, tektonika, epigenese údolí, morfologie), polodenní do území Karlův Týn-Zadní Třebáň (spodní-svrchní silur, tektonika t. zv. kolonií, třetihory, diluvium). Po sjezdu by se eventuálně na přání členů uspořádaly dvě další exkurse do Roudnice (doly na zlatonosné rudy) a z Prahy do Modřan (silur, kolonie, praekambrium).

Žádáme členů, již se hodlají uvedených exkursí účastniti, aby dle možnosti v blízké době nám to oznámili.

Pro geografii přihlášení jsou tentokrát i členové zahraniční, t. ze Srbska (prof. Jovan Cvijič a j.) a Bulharska. Prof. Cvijič vystaví v geografickém ústavu některé nové pu-

vodní mapy, týkající se geografie Balkánu. Exkurse projektovány jsou ve spolku s ge. Přednášek hlášena jest celá řada; program jich sdělí se, jakmile ještě některá je o změny budou skončena. Česká společnost zeměvědná vydá zvláštní sjezdové číslo Sborníku, jež bude obsahovati geografické a geologické přednášky, na sjezdu konané. Nášky budou konány v nové budově přírodovědeckých ústavů na Albertově č. 6. v geografickém ústavu bude uspořádána malá výstavka publikací, dosud v Č. společ. zeměvědné a v geografickém ústavu vydaných.

Změna adresy: Prof. dr. Daneš bydlí nyní Podskalská č. 5.

Sekce zemědělská. K důstojné reprezentaci českého zemědělství v oboru přírodovědeckého bádání utvořena jest, jako při sjezdech minulých, i při sjezdu letošním zemědělská sekce. Letos poprvé připojeno k sekci zemědělské lesnictví a sekce nazvána zemědělství a lesnictví. Sekční presidium obrací se ku všem českým kruhům zemědělského lesnického se žádostí o součinnost. Řada důležitých a akutních problémů vědeckých i praktických a organizace vědecké práce přírodovědecké v zemědělství a lesnictví má býti na letošním sjezdu řešena, jest tedy třeba, aby nescházel nikdo, kdož na pokrocích našeho zemědělství a lesnictví jest spoluúčastněn. Vedle vědeckých přednášek vlastních, vítána bude také sdělení zajímavých pozorování z nejširší praxe, kteráž by mohla se státi předmětem dalšího studia. Veškeré dotazy vyřizuje a přihlášky členů zasílá obratem poštou sekretář zemědělské sekce V. sjezdu, Král. Vinohrady, Havlíčkovy sady, villa Groebova. V přírodovědeckém ústavu sekce zasedají: JUDr. Bedřich kn. Schwarzenberg, Adolf Prokůpek, předseda českého odboru rady zemědělské pro král. České, dv. r. dr. Julius Stoklasa, řed. hospodářsko-lesnické výzkumné stanice a sekretáři dr. Ad. Ernest, Karel Chocenský, dr. Václav Novák, dr. Karel Šiman, prof. zemské lesnické školy v Jemnici.

Sekce pro hygienu a sociální lékařství uspořádá o Božím Hodu svatodušním poledne, výlet do Káraného k prohlídce zařízení jednotného vodovodu, o svatodušním odpoledne umožní interessentům návštěvu pražské kanalisace. V úterý, dne 2. června, k večeru jest projektována exkurse do Libně k prohlídce m. desinfekční stanice, sporadického pavillonu m. jub. nemocnice pražské, který jest dostavěn a právě zařizován a městské chovatelný. Předsednictvo prosí pp. účastníky sjezdu, kteří by se chtěli účastniti těchto kursů, aby laskavě již nyní se přihlásili (dr. J. Nečas ml.) s udáním, ku kterému výletu minili se připojiti.

Sekce pro hygienu a sociální lékařství přispěla k sepsání sjezdové publikace „Přírodovědecká a lékařská“, která bude věnována každému účastníku sjezdu. V této knize zahrnující v sobě soupis přírodovědeckých, lékařských ústavů, hygienických, humanitních zařízení v Praze, nalezne účastník sjezdu popis i dobu dovolené návštěvy rozmanitých ústavů, o které by se zajímal.

Z výstavního výboru sjezdového. Na poslední schůzi výstavního výboru sjezdového dne 18. dubna t. r. bylo konstatováno, že pro skrovný počet přihlášených vystavovatelů (na 600 rozeslaných pozvání došlo 15 přihlášek) nemůže býti chystaná výstava obecně přístupná, avšak zvláštní sjezdová výstava z odborných předmětů z oboru věd přírodních, lékařství a techniky uspořádána v záměru rozsahu. Následkem toho omezí se jenom na výstavu literatury a na expozice při jednotlivých ústavech a klinikách, pokud bylo jednotlivými přednosty poskytnutí místa příslušným.

Členů dosud ke sjezdu přihlášených (do 16./IV. 1914) je 406 (při minulém sjezdu před sjezdem bylo přihlášek v té době asi stejný počet — v den vydání I. čísla Věstníku, t. j. měsíc před sjezdem, bylo jich okolo 500).

Slavnostní přednáška na zahájení sjezdu prof. dra Karla Chodovského „O příčinách trvání a zániku života“ uveřejněna bude in extenso ve Věstníku sjezdovém.